

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศไทย โดยเน้นถึงหน่วยงานที่จัดในรูปแบบที่เป็นศูนย์ซึ่งได้แก่ศูนย์พัฒนาเด็ก สังกัดกรมพัฒนาชุมชน ศูนย์โภชนาการเด็ก สังกัดกรมอนามัย และโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ สังกัดกรมการศาสนา พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน พฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน และงานวิจัย ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์และพฤติกรรมทางสังคม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิจัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศไทย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศไทยเริ่มจัดครั้งแรกใน "โครงการศึกษา พ.ศ. 2441 เรียกว่าชั้นมูลศึกษา มุ่งสอนเด็กก่อนประถมศึกษา ไม่กำหนดอายุแน่นอน"¹ การศึกษาระดับปฐมวัยได้รับการกระตุ้นมากขึ้นในสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองประมาศ พ.ศ. 2477 เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ร่วมกับผู้นำทางการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของเด็กระดับปฐมวัยว่า การจัดสถานศึกษาระดับก่อน ประถมศึกษานั้น อาจจัดเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยอาจจัดเป็นสถานรับเลี้ยงดู เด็ก หรือศูนย์เด็กปฐมวัย และในบางกรณีอาจเป็นชั้นเด็กเล็ก หรือโรงเรียนอนุบาลก็ได้²

การจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นระบบโรงเรียนได้แก่ การจัดเป็นชั้นเด็กเล็ก 1 ปี หรืออนุบาล 2 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมการฝึกหัดครู

¹ปราณีต อัมพรสินธุ์, "วิวัฒนาการของการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียน ในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 294.

²กระทรวงศึกษาธิการ, "แผนกการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520," หน้า 110.

ทบวงมหาวิทยาลัย และตำรวจตระเวนชายแดน ส่วนการจัดการอบรมเบื้องต้นที่ไม่เป็นระบบโรงเรียน ได้แก่ ศูนย์โภชนาการกรมอนามัย โรงเรียนวิศสอนเด็กก่อนเกณฑ์ และศูนย์พัฒนาเด็ก กรมพัฒนาชุมชน¹

การจัดตั้งศูนย์หรือโรงเรียนของหน่วยงานต่าง ๆ มีลักษณะต่างคนต่างจัด มีศูนย์หรือโรงเรียนจำนวนน้อยมากที่ร่วมมือประสานงานซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะในศูนย์เด็กปฐมวัยที่จัดการศึกษาแบบไม่เป็นระบบ โรงเรียนจะเห็นแนวทางการจัดที่ซ้ำซ้อนและมีลักษณะคล้ายคลึงกันดังนี้

1. กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ดำเนินการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กขึ้นในตำบลต่าง ๆ โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2510 ซึ่งยึดหลักการดังต่อไปนี้คือ

...เด็กในชนบทส่วนใหญ่ยังมีปัญหาหลายประการ เช่น ได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่ไม่ถูกต้องเท่าที่ควร จึงทำให้เด็กขาดความสมบูรณ์ หงุดหงิดร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม เนื่องจากบิดามารดามีความจำเป็นทางเศรษฐกิจ จึงต้องปล่อยให้ละเลยเด็กให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ ทำให้เกิดปัญหาต่อเนื่อง คือ ปัญหาทุพโภชนาการ ภัยแล้งเหตุผลดังกล่าว กองปฏิบัติการกรมพัฒนาชุมชน จึงได้กำหนดให้มีแผนพัฒนาเด็กเล็กขึ้น²

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมให้มีการเลี้ยงดูเด็กให้มีพัฒนาการที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจและสังคม ตลอดจนจนเป็นการช่วยเหลือให้ผู้ปกครองมีเวลาไปประกอบอาชีพหารายได้เพิ่มขึ้นโดยไม่ต้องห่วงบุตรหลาน และเพื่อเป็นการเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันใน

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา (พระนคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524), หน้า 1.

²กระทรวงมหาดไทย, กรมพัฒนาชุมชน, "แผนพัฒนาเด็ก" ปีสาธิต พ.ศ. 2522 (อัครสำเนาะ), หน้า 1.

การพัฒนาเด็ก¹

โครงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากยูนิเซฟ (UNICEF) รับผิดชอบระหว่าง
3-6 ปี²

วิธีดำเนินการ

เมื่อมีการสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาเด็กของหมู่บ้านและ
ตำบลแล้ว จะดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยการประชาสัมพันธ์และกระตุ้นให้ชาวบ้านตระหนัก
ในปัญหาและให้การศึกษาอบรม เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการเลี้ยงดูเด็กที่ถูก
ทอด โดยจัดให้มีคณะกรรมการพัฒนาเด็ก คณะกรรมการพัฒนาชุมชน และคณะกรรมการ
พัฒนาสภาตำบล วางโครงการร่วมกันในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก การคัดเลือกผู้ดูแลเด็ก
และการวางโครงการพัฒนาเด็ก นอกจากนี้แล้วยังสนับสนุนให้บิดามารดาหรือผู้ปกครอง
เด็ก เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมของศูนย์และใช้ศูนย์เป็นสถานที่ให้บริการด้านอื่น ๆ ด้วย
เช่นด้านอาหารและโภชนาการ เป็นศูนย์ฝึกอบรมแม่บ้าน ทั้งนี้เพื่อจะก่อประโยชน์สูงสุด
ในการใช้ศูนย์เด็ก และถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาเด็ก³

2. กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดการศึกษาสำหรับเด็ก
ปฐมวัยในรูปแบบที่เรียกว่า "โรงเรียนวัด...สอนเด็กก่อนเกณฑ์" ขึ้นในปี พ.ศ. 2516
อันเนื่องมาจากปัญหาสำคัญที่ว่า

ในการจัดการศึกษาของรัฐที่ยังแก้ไขไม่ได้ไม่หมดก็คือ เด็กในเกณฑ์บังคับให้เข้า
เรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่ต้องคอยจนถึงอายุย่างเข้าปีที่แปด จึงจะมี
โอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียน และเมื่อเข้าเรียนแล้ว เด็กจำนวนไม่น้อยที่ต้องเรียน
ซ้ำชั้นอยู่ในประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นเวลาราว 2 ปี จึงจะได้เลื่อนชั้นขึ้นไปเรียนในชั้น

¹ เรื่องเดียวกัน,

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

³ กระทรวงมหาดไทย, กรมพัฒนาชุมชน, "แผนพัฒนาเด็ก" ปีสากค พ.ศ. 2522,
(อัครสำเนา), หน้า 2.

ประณมปีที่ 2 ทำให้เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินเป็นจำนวนมากในการจัดหาสถานที่เรียน และในการจัดหาครูสำหรับสอนนักเรียนที่เรียนซ้ำในชั้นนี้ นับเป็นการสูญเสียทางการศึกษาที่น่าเสียดายมาก

กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก้ปัญหานี้ โดยการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้น ทั้งโดยรัฐจัดการเอง และให้เอกชนจัด แต่ก็เป็นการค้าเงินการที่จะต้องลงทุนมาก ทั้งฝ่ายผู้จัดและประชาชนที่ส่งเด็กเข้าเรียน ทำให้ไม่สามารถจัดโรงเรียนนี้ให้ประชาชนส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนได้ทั่วถึง แม้ในปัจจุบันนี้ได้มีการเริ่มปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาและจัดการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ก็ยังไม่มีที่ท่าว่าจะแก้ปัญหานี้ได้ในเวลาห้าสิบปีนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ใน พ.ศ. 2516 จึงได้คิดโครงการโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้น เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยวางแนวอย่างกว้าง ๆ ในตอนแรกว่า ขอความอนุเคราะห์จากคณะสงฆ์ให้วัดจัดตั้งโรงเรียนวัดขึ้น โดยให้พระเป็นครู และให้ทำการสอนเด็กที่มีอายุก่อนเกณฑ์บังคับเข้าเรียนในโรงเรียนตามกฎหมายว่าด้วยประถมศึกษา การจัดตั้งโรงเรียน เช่นว่านี้จะค่อยทำค่อยไป โดยในขั้นต้นเลือกเอาแต่บางวัดที่มีสถานที่กว้างขวางพอควร และมีพระภิกษุที่พอจะสามารถทำการสอนเด็กก่อนเกณฑ์บังคับได้¹

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดีสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเองได้ รู้จักการสังเกต มีไหวพริบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในสิ่งค้ำจามและเป็นการวางรากฐานให้เด็กสามารถเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาต่อไปด้วยดี นอกจากนี้แล้วยังจะเป็นการปลูกฝังขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัย และเป็นการส่งเสริมให้ภิกษุ สามเณรได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วย²

¹ชำเลือง วุฒิจันทร์, "โรงเรียน...วัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์" (อัครสำเนา), หน้า 3.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 3-4.

วิธีดำเนินการ

เจ้าคณะผู้ปกครองหรือเจ้าอาวาส และพระภิกษุสามเณรเป็นผู้ดำเนินการ จัดตั้งโรงเรียน และดำเนินการเรียนการสอน โดยที่กรมการศาสนาจะเป็นผู้ควบคุม นโยบายการดำเนินงานของโรงเรียนและเป็นศูนย์กลางในการรับทราบการจัดตั้ง ตลอดจนให้ความสนับสนุนในด้านวิชาการ การเงิน อุปกรณ์ และอื่น ๆ ตามสมควรและความจำเป็น พร้อมทั้งจัดส่งเจ้าหน้าที่ของกรมออกไปนิเทศ และแนะนำการทำงาน ของโรงเรียนอีกด้วย ส่วนการดำเนินการตรวจดูแลความเรียบร้อยภายในโรงเรียนนั้น อยู่ในความรับผิดชอบของศึกษาธิการจังหวัดและศึกษาธิการอำเภอร่วมกับคณะครู โดยรับเด็กที่มีอายุระหว่าง 2.5-6 ปี

หลักสูตรและการเรียนการสอน

อนุโลมใช้ตามแนวการจัดประสบการณ์และแนวการวัดผลระดับอนุบาลของ กรมสามัญศึกษา (เดิม) ซึ่งสรุปเป็นหมวด ๆ ได้ 7 หมวด คือ ประสบการณ์และกิจกรรม คำนคณิตศาสตร์ ภาษาไทย สังคมวิทยา ธรรมชาติศึกษา สุขศึกษา ศิลปะศึกษา และขับร้อง กนตรี²

3. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดการศึกษาระดับปฐมวัยในรูปแบบ "ศูนย์โภชนาการ..." ขึ้นในปี พ.ศ. 2511 เนื่องจากกองโภชนาการกรมอนามัย ได้ พิจารณาเห็นว่า เด็กปฐมวัยควรจะได้รับ การดูแลในเรื่องสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในด้านโภชนาการ ดังนั้นเพื่อให้มีสถานที่รวมของเด็กปฐมวัย เพื่อรับบริการด้าน สาธารณสุข บริการด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัยอื่น ๆ พร้อม ๆ กันไป จึงได้ตั้ง โครงการศูนย์โภชนาการขึ้น³

¹ วิชาเลี้ยง วุฒิจันทร์, "โรงเรียนวัด... สอนเด็กก่อนเกณฑ์," (อัครสำเนา), หน้า 4.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 5-7.

³ กรมอนามัย, กองโภชนาการ, การดำเนินศูนย์โภชนาการเด็ก, หน้า 1.

วัตถุประสงค์

เพื่อให้อาหารเสริมและภูมิคุ้มกันแก่เด็กอย่างสม่ำเสมอและพอเพียงกับความต้องการของวัย ตลอดจนเด็กให้เด็กมีนิสัยการกินที่ถูกต้อง มีระเบียบวินัย สามารถปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี และเป็นกาให้การศึกษามือต้นแก่เด็ก นอกจากนี้ยังเน้นการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่ออกไปทำงานนอกบ้านอีกด้วย กรณีที่แม่มาช่วยงานที่ศูนย์ ก็จะได้รับความรู้ในด้านอาหารและโภชนาการ การดูแลเด็ก การปรับปรุงและรักษาความสะอาดของบ้านเรือน ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีของทุกคนในครอบครัว¹

วิธีดำเนินการ

ทางสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเป็นผู้เลือกสถานที่จัดตั้งศูนย์การคัดเลือกเด็กใช้หลักเกณฑ์การคัดเลือกเด็กที่มีอายุ 2-5 ปี โดยพิจารณาเด็กที่มีปัญหาทางโภชนาการเป็นอันดับแรก แล้วจึงพิจารณารับเด็กอื่นที่ครอบครัวสามารถส่งมาศูนย์ได้ เลือกเจ้าหน้าที่เพื่อดูแลได้แก่พยาบาล ผดุงครรภ์หรือผู้รับผิดชอบ มีการประชุมชาวบ้านเพื่อชี้แจงให้ทราบจุดประสงค์ให้ความร่วมมือเลือกพี่เลี้ยง เพื่อดูแลเด็กและส่งเสริมการอบรมด้านโภชนาการและอนุบาล จัดสรรงบประมาณสมทบค่าก่อสร้างและเงินอุดหนุน ให้พี่เลี้ยงเด็กส่งเครื่องเล่นกลางสนาม และในร่ม อุปกรณ์การสอน อาหารเสริมและเครื่องครัวให้ไว้ประจำศูนย์

จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 หน่วยงานที่จัดระบบการศึกษาสำหรับเด็กให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย ในรูปของศูนย์เด็กนั้น มีข้อที่เหมือนและแตกต่างกันออกไป ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะที่เหมือนกัน ทั้ง 3 หน่วยงานมุ่งที่จะพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน โดยเน้นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง และวิธีการดำเนินงานที่อาศัยชาวบ้านเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินการ โดยที่ทางหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ที่คอยช่วยประสานงานและให้ความช่วยเหลือ

¹กรมอนามัย, กองโภชนาการ. การดำเนินงานศูนย์โภชนาการเด็ก, หน้า 1.

2. ลักษณะที่แตกต่างกัน จากการดำเนินงานของศูนย์เด็กปฐมวัยนี้ จะเห็นว่า มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ศูนย์พัฒนาเด็ก กรมพัฒนาชุมชน เน้นส่งเสริม พัฒนาการเด็กและแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง ศูนย์โภชนาการเด็กกรมอนามัยเน้นด้าน สุขภาพอนามัยเด็กและการแก้ปัญหาทุพโภชนาการ ส่วนโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ จะเน้นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนได้เรียนต่อในระดับประถมศึกษาต่อไป

จากสภาพการจัดที่มีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างกันนี้เอง ผู้วิจัยจึงทำการวิจัย โดยมีจุดมุ่งหมายจะศึกษาพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทาง สังคมของนักเรียน เปรียบเทียบของ 3 หน่วยงานนี้

พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดความรู้สึก และ กิจกรรมที่บุคคลมีปฏิริยาต่อกัน และทำให้การสะท้อนกระทบต่อพฤติกรรม ตลอดจน บุคลิกภาพ¹

G. Terry Page และคณะได้ให้ความหมายของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครูกับนักเรียนว่า เป็นอิทธิพลระหว่างครูกับนักเรียนที่มีต่อกัน โดยเน้นถึงพฤติกรรมทาง สังคมและอารมณ์ของครูกับนักเรียน²

ในการเรียนการสอนนั้น อิทธิพลของครูและวิธีสอนของครูต่อนักเรียนมีผลต่อ ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ พฤติกรรมในชั้นเรียนแสดงให้เห็นสภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครูกับนักเรียน และชี้ให้เห็นบรรยากาศของชั้นเรียนโดยทั่วไปว่า ครูและนักเรียนมี

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การจัดบริการศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน (กรุงเทพมหานคร: เอร่าวิวงการพิมพ์, 2522), หน้า 15.

²G. Terry Page & JB. Thomas with AR. Marshall
International Dictionary of Education (Nichols Publishing Company, 1977), p. 337.

ทัศนคติต่อกันอย่างไร นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเพียงใด ปฏิกริยาต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นเครื่องชี้ให้เห็นลักษณะอิทธิพลของครูในชั้นเรียน ซึ่งเบลแลกค์ (Bellack) ได้แบ่งอิทธิพลของครูในชั้นเรียนออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. อิทธิพลทางอ้อม หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกมาแล้ว ทำให้นักเรียนตอบสนองในลักษณะใดก็ได้ อิทธิพลทางอ้อมจะเกิดขึ้น ถ้าครูแสดงพฤติกรรมออกในทำนองยอมรับ ชยบายความ หรือสนับสนุนความคิดเห็นและความรู้สึกของนักเรียน ชมหรือให้กำลังใจตามคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. อิทธิพลทางตรง หมายถึง กิริยาที่ครูแสดงออกมาแล้ว ทำให้นักเรียนตอบสนองโดยการแสดงพฤติกรรมไปในทางที่ครูต้องการอย่างเลี่ยงไม่ได้ อิทธิพลประเภทนี้จะเกิดขึ้น เมื่อครูบรรยาย หรือแสดงความคิดเห็นฝ่ายเดียว เมื่อครูให้คำแนะนำ หรือออกคำสั่ง ติเตียน หรือว่ากล่าว เพื่อให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรม¹

ครูมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลได้เปลี่ยนพฤติกรรมไปตามที่ต้องการวิธีสอนของครูเป็นการสร้างเสริมความรู้ให้สมบูรณ์ เป็นแบบฉบับแก่นักเรียน และเป็นการวางเงื่อนไขว่า สิ่งใดควรหรือไม่ควรปฏิบัติ ซึ่ง Bellack ได้แบ่งพฤติกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนระหว่างครูและนักเรียนเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมทางวาจา (Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนแสดงออก เพื่อสื่อความหมายระหว่างกัน โดยการพูดหรือการอ่านออกเสียง

2. พฤติกรรมที่ไม่ใช่ทางวาจา (Non Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนไม่ได้แสดงออกทางวาจา แต่เป็นการแสดงออกทางท่าทาง เช่น การเขียน การอ่านในใจ หรือพยักหน้า สันศีรษะ เป็นต้น²

¹Bellack, Arno A. Theory and Research in Teaching (New York : Columbia University, 1963), p. 41.

²Bellack Arno A. Theory and Research in Teaching (New York : Teachers College Columbia University Bureau of Publication 1963), p. 172.

วิธีสอนของครูทั้งพฤติกรรมทางวาจาและพฤติกรรมที่ไม่ใช่ทางวาจา ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องในการ เรียนการสอนและการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อนักเรียน ทั้งสิ้น

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนการสอนเป็นการวิเคราะห์การปฏิสัมพันธ์ (Interaction Analysis) โดยยึดพฤติกรรมโต้ตอบ (Verbal Interaction) ระหว่างครูและนักเรียนที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเป็นหลัก การวิเคราะห์แบบนี้ต้องอาศัยระเบียบวิธีการสังเกต (Systematic Observation) ซึ่งจัดประเภทพฤติกรรมของครูและนักเรียนไว้สำหรับบันทึกในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ของการเรียนการสอน นำผลการบันทึกไปวิเคราะห์พฤติกรรมเพื่อประเมินผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้ ซึ่งโอเบอร์ (Orber) ได้พูดถึงวัตถุประสงค์ของการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนไว้ว่า

1. เพื่อปรับปรุงวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน
2. เพื่อวางแผนการเรียนการสอนและการดำเนินการเรียนการสอน
3. เพื่อวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน¹

การวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอนที่นักการศึกษา ถือว่าเป็นพฤติกรรมหลักคือ "พฤติกรรมทางวาจาระหว่างครูและนักเรียน" ดังนั้น จึงมีนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้ศึกษาค้นคว้าและทำการวิจัยทางด้านพฤติกรรมทางวาจาในการเรียนการสอน กันอย่างกว้างขวาง เช่น

วิทฮอลล์ (Withall) เป็นคนแรกที่ได้คิดค้นวิธีการ สังเกตพฤติกรรมในห้องเรียนอย่างมีระเบียบแบบแผนขึ้น วิทฮอลล์ กล่าวว่า ในการเรียนการสอนทั่วไปนั้น คำพูดของครูจะมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

ก. ครูมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนคำพูดของครูเอง ดังนั้น ครูจึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน

¹Orber, Richard L. Bentley, Ernest L. and Miller, Edith. Systematic Observation of Teaching. (New Jersey : Prentice Hall Inc., 1971), p. 2-3.

ข. ครูมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนคำพูดของนักเรียน ดังนั้น นักเรียนจึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนหรือเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลาง¹

ดังนั้น ในการวิเคราะห์ลักษณะของคำพูดทั้งสองลักษณะนี้ จะทำให้ทราบได้ว่า พฤติกรรมทางวาจาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนนั้น จะเป็นการสนับสนุนครูหรือนักเรียน

ในปี 1960 เนด เอ แฟลนเคอร์ส (Ned A. Flanders) ได้พัฒนาเครื่องมือ เพื่อวัดประสิทธิผลทางการสอนของครู เรียกว่า แบบวิเคราะห์พฤติกรรมทางวาจาในชั้นเรียน (Categories for Interaction Analysis) โดยอาศัยข้อสมมุติฐานเบื้องต้นที่ว่า

1. พฤติกรรมทางวาจา เป็นพฤติกรรมหลักของการเรียนการสอน และมีลักษณะเป็นปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างครูกับนักเรียน
2. พฤติกรรมของครูในชั้นเรียนเป็นตัวแทนของพฤติกรรมโดยส่วนรวมของครู
3. ในชั้นเรียนนอกจากจะมีพฤติกรรมทางวาจา ทั้งในส่วนที่เป็นของครูและส่วนที่เป็นของนักเรียนแล้ว ยังอาจมีสภาวะอีกอันหนึ่งคือ ความเงียบ หรือการหยุดซังก เป็นชั่วครั้งชั่วคราว ในระหว่างที่มีการเรียนการสอนหรืออาจจะมีการแสดงพฤติกรรมทางวาจาของครูกับนักเรียนเหมือนกัน แต่ผู้สังเกตชั้นเรียนไม่สามารถจะเข้าใจได้ว่าใครพูดและเนื่องจากเครื่องมือนี้ใช้สำหรับบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ตามลำดับของเวลา ฉะนั้นจึงรวมเอาความลับสนเข้าไว้เพื่อความสมบูรณ์

ระบบการวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอนของแฟลนเคอร์ส (Flanders Interaction Analysis Categories) ใช้ตัวย่อว่า FIAC มีผู้นิยมใช้กันมาก

¹สุรพล เกียนวัฒนา, การวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอน (ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), หน้า 163 อ้างจาก John withall, "The Development of a Teachique for the Measurement of Social-Emotional Climate in Classrooms" Journal of Experimental Education (1949): 361.

ที่สุด โดยได้แบ่งพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนทางวาจาออกเป็น 10 ประเภท ด้วยกันคือ ประเภทที่ 1-7 เป็นพฤติกรรมของครู ประเภทที่ 8-9 เป็นพฤติกรรมของนักเรียน และประเภทที่ 10 คือ ความเงี้ยว หรือความสับสน ดังตารางสรุปการจำแนกพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนดังนี้¹

ครูพูด	อิทธิพล ทางอ้อม	1. ขอมรับความรู้สึก 2. ยกย่องหรือสนับสนุน 3. ขอมรับหรือนำความคิดของนักเรียนไปใช้ 4. ถามคำถาม
	อิทธิพล ทางตรง	5. บรรยาย 6. ออกคำสั่ง 7. ทำมติเตียน หรืออ้างอำนาจบัญชา
นักเรียนพูด		8. นักเรียนพูด - โต้ตอบ 9. นักเรียนพูด - ริเริ่ม 10. ความเงี้ยวหรือความสับสน

โดนาลด์ เอ็ม แมสเลย์ (Donald M. Masley) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์กิริยาร่วมทางวาจาระหว่างครูกับนักเรียนของเฟลนเคอร์ว่า สามารถบันทึกพฤติกรรมได้ละเอียดชัดเจน ยุติธรรม และเป็นที่เข้าใจดี เป็นการบันทึกพฤติกรรมทางวาจาทั้ง

¹Rechar L. Orber Ernest L. Bentley E'dith Miller, Systematic Observation of Teaching. (New Jersey, Prentic-Hall, Inc., Engle wood Cliffs, 1971), p. 28.

ของครูและนักเรียนทุกระยะ มีใช้สังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมของครูแต่ฝ่ายเดียว¹ ซึ่งระ
 รุญเจริญ กล่าวถึง วิธีการของแฟลนเคอร์สว่ามีประโยชน์ เป็นผลดีต่อการเรียนการสอน
 ทำให้เราทราบบุคลิกและคุณลักษณะของครูในแง่ที่ว่า

1. ครูผูกขาดการพูดในชั้นเรียนมากเกินไปหรือไม่
2. ครูใช้อิทธิพลทางอ้อมหรือทางตรง
3. ครูมีปฏิริยาตอบสนองพฤติกรรมของนักเรียนอย่างไร
4. ครูใช้เวลาบรรยายมากน้อยเพียงใด
5. ครูรับเอาความคิดเห็นมาใช้ขยายความมากน้อยเพียงใด
6. ครูยอมรับขยายความ หรือใช้อารมณ์ หรือความรู้สึก ของนักเรียนมากน้อย
7. นักเรียนมีความตั้งใจที่จะต่อต้าน การใช้อิทธิพลของครูเพียงใด
8. ครูใช้ผลการชมเชยเพียงใด
9. ครูมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอด แก่นักเรียนเพียงใด
10. ครูใช้การตั้งเงื่อนไขว่ากล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด
11. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนพูดในชั้นเรียนเพียงพอหรือไม่²

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

แฟลนเคอร์ส (Flanders) ผู้บุกเบิกคนสำคัญทางด้าน Interaction
 Analysis ได้ใช้เวลาระหว่างปี ค.ศ. 1956-1957 และในปี ค.ศ. 1960 ในการทดลอง
 เกี่ยวกับอิทธิพลของครูที่มีต่อเจตคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลการทดลอง
 สรุปว่าครูประเภทที่ใช้อิทธิพลทางอ้อมในข้อ 1-4 จะช่วยเสริมสร้างเจตคติและผลสัมฤทธิ์

¹ Donald M. Medley, "Measuring the Complex Classroom
 of Today," Observational Methods in the Classroom, (Washington
 D.C. Association for Supervision and Curriculum Development,
 1973), p. 35.

² ธีระ ฤกษ์เจริญ, การประถมศึกษา (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ขอนแก่น พ.ศ. 2519) (เอกสารโรเนียว). หน้า 181.

ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าครูที่ใช้อิทธิพลทางตรงในข้อ 5-6 และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ต่อมา แฟลนเคอร์ส ได้ทดลองบันทึกกิจกรรมทางวาจาของครูและนักเรียน ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในชั้นระดับ 7 ในสหรัฐอเมริกา และสรุปไว้เป็น เกณฑ์คิดว่า ถ้าจะให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ควรจะมีกิจกรรมทางวาจา ดังนี้คือ การใช้เวลาพูดของครู 61 % การใช้เวลาพูดของนักเรียน 28 % การเงยบ หรือการสับสน 11 % อัตราส่วนในการทบทวน 41 % อัตราส่วนการใช้คำถาม 25 % ครูทบทวนทันทีเป็นอัตราส่วน 75 % ครูใช้คำถามทันที 47 % อัตราส่วนการริเริ่ม ของนักเรียน 32 % การบรรยายเนื้อหา 55 % การสนับสนุน การพูดทั้งหมด 54 % นักเรียนพูดสนับสนุน 55 %

Flanders ได้พยายามเน้นถึง พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้อย่างเสมอ เพราะเขาเชื่อมั่นว่า เป็นตัวแทนของพฤติกรรมทั้งหมดได้ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเป็นพฤติกรรมที่ควรมีการวัดออกมา เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีข้อดีหรือข้อบกพร่องประการใดบ้าง จากผลการวิจัยของ Flanders นั้น ปรากฏว่าพฤติกรรมที่เกิดเสมอในห้องเรียนคือ การสอนโดยการเน้นเนื้อหาวิชาเป็นส่วนใหญ่ การทบทวนโดยตรงอย่างรวดเร็ว และการที่ครูบอกวิธีการให้นักเรียนปฏิบัติตาม²

ปี ค.ศ. 1945 แอนเดอร์สัน (Anderson) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของครูที่มีผลต่อ พฤติกรรมของนักเรียนในห้องเรียนระดับอนุบาลและประถมศึกษาตอนต้น โดยจัดประเภท

¹Ned A. Flanders, "Some Relationships Among Teacher Influence, Pupil Attitudes, and Achievement. In E.J. Amidon and J.B. Hough (Eds.)" Interaction Analysis : Theory Research and Application. Reading, Mass : Addison-Wesley, 1967, pp. 50-55.

²Ned A. Flanders, Analysis Teacher Behavior (Massachusetts Addison-Wesley Publishing Co., 1970), pp. 106-107.

พฤติกรรมของครูเป็น 26 ประเภท และจัดเป็น 2 รูปแบบ

รูปแบบแรก คือพฤติกรรมที่ครูเป็นผู้ควบคุมมี 3 ชนิดคือ

1. ควบคุมด้วยความซัดแย้ง
2. ควบคุมโดยไม่มีความซัดแย้ง
3. ควบคุมด้วยการทำงานด้วยกัน

อีกรูปแบบหนึ่งคือการรวมเข้าด้วยกัน มี 2 ชนิด คือ

1. ติดต่อกันด้วยการทำงาน
2. ติดต่อกันโดยปราศจากการทำงานด้วยกัน

ประเภทของพฤติกรรมมีทั้งทางท่าทาง และทางวาจา การติดต่อกับครูกับนักเรียนแต่ละคน หรือกลุ่มจะถูกบันทึกลงในแบบบันทึก ตัวอย่างพฤติกรรมที่ครูควบคุมนักเรียน เช่น

1. บอกให้นักเรียนย้ายที่นั่ง
2. เตือน ชมเชย
3. ทำโทษโดยให้เด็กไปอยู่นอกห้อง
4. เรียกให้นักเรียนสนใจที่ครูสอน

ครูสอนพฤติกรรมที่รวมเข้าด้วยกันคือ

1. ถามคำถาม
2. ช่วยนักเรียนหาคำจำกัดความหรือหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหา
3. แสดงความพึงพอใจ ยกย่อง ชมเชยและยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน
4. ถามคำถามที่นักเรียนสนใจ

ผลการศึกษาของแอนเดอร์สัน แสดงให้เห็นบุคลิกภาพและพฤติกรรมของครูในห้องเรียนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน ครูที่ใช้เทคนิคการควบคุมจะทำให้นักเรียนก้าวร้าวและมีพฤติกรรมเป็นศัตรู ซึ่งจะแสดงต่อทั้งกับครูและกับเพื่อนในขณะเดียวกัน ถ้าครูใช้การรวมเข้าด้วยกัน นักเรียนจะมีพฤติกรรมความเป็นเพื่อนช่วยเหลือกันและเป็นตัวของตัวเอง¹

¹John Withall and W.W.Lewis, "Social Interaction in the Classroom," Social Interaction In Educational Settings, ed. Albert H. Yee (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1971, pp. 35-36.

อาร์เธอร์ เนลสัน (Arthur Nielson) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางวาจาของ นักศึกษาฝึกสอนที่มีต่อนักเรียนในวิชาภาษาอังกฤษและสังคมศึกษา และเพื่อบันทึกและเปรียบเทียบปฏิสัมพันธ์ประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นคือ การถาม การแนะนำ การตอบสนอง การให้ ข้อเท็จจริงระหว่างชั้นประถมศึกษาตอนต้น กับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โดยใช้แบบวิเคราะห์ ปฏิสัมพันธ์ของโอเบอร์ (The Reciprocal Category system) ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมทางวาจา 9 ประเภท และประเภทที่ 10 เป็นพฤติกรรมเงียบและสับสน ผลการ วิจัยพบว่านักศึกษาฝึกสอนมีพฤติกรรมทางวาจามากถึงร้อยละ 59.18 ของพฤติกรรมทาง วาจาทั้งหมด ขณะที่นักเรียนถูกจำกัดการพูด รูปแบบของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางวาจาระหว่าง นักศึกษาฝึกสอนกับนักเรียนที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปคือ ครูถาม ครูยอมรับ การตอบสนองของนักเรียน และครูให้ข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น นักเรียนตอบคำถามครูหรือเสนอข้อเท็จจริงหรือความ คิดเห็นที่จำกัด

การพูดติดต่อกันของครูเกิดขึ้นมากทั้งด้านความถี่และความยืดหยุ่น โดยมีการถาม และบอกให้นักเรียนให้ข้อมูลมากกว่านักเรียนเป็นผู้ถาม การตอบสนองมีการกระจายมาก หรือน้อยขึ้นอยู่กับนักศึกษาฝึกสอน นักเรียนที่ตอบสนองมากเนื่องจากถูกถามมาก และการตอบ ที่ถูกจำกัดรูปแบบ¹

การเปรียบเทียบปริมาณการมีปฏิสัมพันธ์ทางวาจาพบว่า ในระดับประถมต้นมี พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ถูกต้อง ความยืดหยุ่นน้อยกว่าระดับประถมปลาย พฤติกรรมที่เกิดขึ้น ประกอบด้วยการถามสั้น ๆ และจำกัดคำตอบ และครูเป็นผู้แนะนำ ระดับประถมปลายรูปแบบ ของการพูดถูกจำกัดประเภทมากกว่า²

¹Geoffrey Arthur Nielson, "A study of Verbal Interaction of Student Teachers and their Pupils in Primary and Senior Elementary Grades during Language Arts. International 40 (December 1979): 3093-A

²Ibid

สำหรับการทดลองในเรื่องของแฟลนเคอร์สในประเทศไทย ในปี 2518 กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบพฤติกรรมของครูและนักเรียนในชั้นที่สอนวิชาสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร ใช้การวิเคราะห์พฤติกรรมของแฟลนเคอร์สเป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการศึกษาที่น่าสนใจมีดังนี้

1. ครูใช้เวลาพูดมากกว่านักเรียน
2. พฤติกรรมการสอนด้วยวิธีบรรยายมีมากกว่าวิธีสอน
3. ครูใช้อธิพลทางตรงมากกว่าอิทธิพลทางอ้อม
4. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นน้อยกว่าการให้นักเรียนพูดเพื่อตอบคำถามครู
5. พฤติกรรมที่ไม่ได้แสดงออกทางวาจา ซึ่งเกิดขึ้นอย่างมีวัตถุประสงค์มีมากกว่า พฤติกรรมที่ไม่ได้แสดงออกทางวาจา ซึ่งเกิดขึ้นอย่างไม่มีความประสงค์¹

นรา บุรณรัช ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการสอนของครู สอนวิชาคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2517 ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมที่ครูใช้มากที่สุด คือ พฤติกรรมที่ครู เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนตอบ ส่วนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมที่นักเรียนเป็นผู้ริเริ่ม²

ในปี 2512 บัวบุชา ชื่อตรง ได้ทำการวิเคราะห์กริยาช่วยทางวาจาในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ของ

¹ กองวิจัยการศึกษา, กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ "รายงานการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์พฤติกรรมของครูและนักเรียนในชั้นที่สอนวิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น พ.ศ.2518," (อัครสำเนา)

² นรา บุรณรัช, พฤติกรรมการสอนค่านการจูงใจและค่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2518) หน้า 52.

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์ ปีการศึกษา 2511 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรมทางวาจาของครู เป็นลักษณะเป็นการบรรยายมากกว่าวิธีอื่น
2. ครูใช้อิทธิพลทางตรงมากกว่าอิทธิพลทางอ้อม
3. ครูใช้พฤติกรรมการควบคุมมากกว่าการ กระตุ้น
4. ในการพูดของนักเรียนนั้น มักพูดตอบสนองครูมากกว่าพูดขึ้นเอง¹

วรารักษ์ ชัยโอกาส ได้ศึกษาสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยใช้เครื่องมือที่ดัดแปลงมาจากเครื่องมือวิเคราะห์พฤติกรรมทางวาจาระหว่างครูและนักเรียนของแพลนเคอร์ส มาทดลองใช้ ผลปรากฏว่า พฤติกรรมการพูดตอบสนองและพฤติกรรมการพูดริเริ่มของนักเรียน จะสัมพันธ์กับวิธีการสอนของครู คือถ้าครูใช้พฤติกรรม การสอนทางอ้อมมาก เช่น มีการชมเชย หรือมีการ เสริมกำลังใจ ยอมรับความรู้สึกและ ความคิดเห็นของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม แสดงความคิดเห็น หรือครูใช้ คำถามแบบกว้าง มีคำตอบหลายทาง เป็นต้น นักเรียนจะมีพฤติกรรมการพูดริเริ่ม หรือ พูดแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า การที่ครูใช้พฤติกรรมการสอนที่มีอิทธิพลทางตรงที่ครู เป็น ฝ่ายแสดงโดยการบรรยาย อธิบาย สั่ง นักเรียนเป็นฝ่ายต้องปฏิบัติตาม ทำให้พฤติกรรม นักเรียนเป็นการพูดตอบสนอง หรือนักเรียนตอบคำถามแบบแคบ ในระดับความจำหรือความ เข้าใจเท่านั้น²

ปี พ.ศ.2521 มีผลการวิจัยของกรมการฝึกหัดครู ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์และ เปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครูกับครูในโรงเรียนประจำระดับ ของวิทยาลัยครู เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ใช้การสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา ของแพลนเคอร์ส ผลการวิจัยปรากฏว่า

¹บัวบุชา ชื่อตรง, "การวิเคราะห์พฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้การพูดในการ เรียนการสอน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 64.

²วรารักษ์ ชัยโอกาส, "การสังเกตแล้ววิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์แบบสืบสวนสอบสวน และการสร้างโครงหุ่นการสอน" (วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2515).

1. ครูและอาจารย์ใช้พฤติกรรมการอธิบายมากที่สุด และพฤติกรรมที่ใช้น้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการยอมรับความรู้สึกของนักเรียน
2. ครูและอาจารย์ใช้พฤติกรรมที่มีอิทธิพลทางตรงมากกว่าพฤติกรรมที่มีอิทธิพลทางอ้อม
3. พฤติกรรมทางวาจาของครูและอาจารย์มีมากกว่าพฤติกรรมทางวาจาของนักเรียน¹

เมื่อได้พิจารณาการวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอน โดยวิธีวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ (Interaction Analysis) ที่ทำในต่างประเทศและในประเทศแล้ว เห็นว่าวิธีของแฟลนเคอร์ส เป็นวิธีที่เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนในการปฏิบัติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือในการสังเกต โดยได้เพิ่มเติมและดัดแปลง เพื่อให้ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนการสอน ทั้งทางท่าทางและวาจา ซึ่งจะเกิดขึ้นเป็นพฤติกรรมจริงในห้องเรียน ซึ่งจะสามารถทำให้ทราบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พัฒนาการทางสังคม (Social Development)

G. Terry Page และคณะ ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลอื่น โดยได้รับการควบคุมจากองค์กรทางสังคม หรือเป็นพฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น²

¹ กรมการฝึกหัดครู กรม , "รายงานการวิจัยเรื่อง การประเมินผลโครงการการฝึกหัดครู และบริการการศึกษา กรมการฝึกหัดครู" โดยความร่วมมือขององค์การยูนิเซฟ 2521... (เอกสารอักษราเนา).

² G. Terry Pages J.B. Thomas with AR. Marshall, International Dictionary of Education (Nicholes Publishing Company, 1977), p.314.

เมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียนในระยะแรกนั้น เด็กเริ่มมองตัวเองว่าต่างจากคนอื่น เด็กจะแกล้งไปเที่ยวเพื่อน และปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมากกว่าพ่อแม่ เด็กเริ่มมองตัวเองโดยมีวัตถุประสงค์ รู้จักวิเคราะห์ในตัวเอง เพื่อทดสอบสิ่งที่กระตุ้นใจเขา ทักษะในด้านการแข่งขัน การชิงดี และการประนีประนอม จะเริ่มปรากฏ เด็กจะรู้จักสถานะของตน และรู้จักความสัมพันธ์ของตนเองกับวัฒนธรรมที่เขาเป็นส่วน¹ เด็กจะนำวิธีการอยู่ร่วมกันระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ในบ้านมาใช้กับบุคคลเหล่านั้นทางสังคม ในโรงเรียน เด็กจะมีโอกาสเรียนรู้ค่านิยมของกลุ่มและปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มได้ ครูซึ่งเป็นตัวแทนพ่อแม่ของเด็กในโรงเรียน มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กมาก

Hurlock กล่าวว่า เด็กอายุ 2 ถึง 6 ขวบ เรียนรู้วิธีการที่จะติดต่อกับสังคม และสมาคมกับบุคคลภายนอก เด็กเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น และให้ความร่วมมือในกิจกรรม การเล่นเป็นกลุ่ม² Hurlock ได้ศึกษากลุ่มของเด็ก และพบว่า ทักษะและพฤติกรรมทางสังคมที่ปรากฏในช่วงวัยนี้คือ การต่อต้าน การก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การแข่งขันชิงดี การร่วมมือ การเป็นผู้นำ การเป็นผู้ตาม การมีใจคอกว้างขวาง การเป็นที่ยอมรับของสังคม การเห็นอกเห็นใจ และพฤติกรรมเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อบุคลิกภาพ ได้แบ่งประเภทพฤติกรรมของเด็กตามความหมายของสังคม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ) 2. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (พฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ)

1. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เมื่อเด็กนำไปแล้ว สร้างความพอใจ เป็นที่นิยมชมชอบแก่ตนเองและผู้อื่น

2. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เมื่อเด็กทำไปแล้วสร้างความเคืองแค้น และความไม่พอใจให้แก่ตนเองและผู้อื่น³

¹Don C. Dinkmeyer, Social Development The Emerging Self (Prentice-Hall International, Inc., 1965), pp. 159-160.

²Elizabeth B. Hurlock, Child Development 4th ed. (New York: Mc Graw-Hill Book Co., 1964), p. 230-234.

³Ibid., p. 338.

เฮอร์ล็อก (Hurlock) ได้อธิบายรายละเอียดของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ไว้คือ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็กในวัยก่อนเข้าเรียนได้แก่พฤติกรรมด้านต่อไปนี้

1. ความร่วมมือ เด็กจะหัดเล่น และหัดทำงานร่วมกับเพื่อนได้ดี และเป็นระยะเวลาานขึ้นทีละน้อย ถ้าฝึกการรู้จักการทำกิจกรรม และรู้จักเล่นกับเพื่อนมากเท่าใด จะทำให้เขาร่วมมือและสามัคคีกับเพื่อนเวลาเล่นได้มากขึ้นเท่านั้น
2. การยอมรับจากสังคม เด็กกระตือรือร้นที่จะได้รับการรับรองเห็นชอบจากผู้อื่นในวัยนี้เด็กจะสนใจเพื่อนเล่นมากขึ้น เด็กเริ่มจะเห็นว่า การรับรองเห็นชอบจากเพื่อนสำคัญกว่าผู้ใหญ่
3. ความเป็นเพื่อน เด็กจะแสดงออกในความเป็นเพื่อน ค้ำยการเล่นด้วยคู้ค้ำย และการแสดงความรักใคร่ต่อผู้อื่น
4. การเป็นผู้นำ เด็กที่จะมีลักษณะเป็นผู้นำสำหรับวัยนี้ เป็นผู้มีรูปร่างสูงใหญ่ มีสติปัญญาสูงกว่า และอายุมากกว่าคนอื่น ๆ ทำให้เขาสามารถออกความคิดเห็น และแนะนำการเล่นแก่เด็กอื่น ซึ่งจะยินดีที่จะทำตาม เพราะติดนิสัยไว้วางใจในคำแนะนำของผู้ใหญ่
5. ความไม่เห็นแก่ตัว เด็กที่เคยฝึกให้แบ่งปันสิ่งของที่มีให้ผู้อื่น จะเข้าใจคนอื่น ไม่หวงของ และช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่าตนเอง
6. การเลียนแบบ ในการ เล่นกับเด็กคนอื่น เป็นการ กระทำที่เลียนแบบหรือเอาอย่างกัน
7. การแข่งขันกัน เด็กในวัยนี้ เด็กชายแข่งขันมากกว่าเด็กหญิง ถ้าแข่งขันกันในทางที่ดี จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมดี แต่ถ้าแข่งขันทำพนัน และโอ้อวด จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างไม่เป็นสุข

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มีพฤติกรรมดังนี้

1. ความก้าวร้าว เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อความไม่สมหวัง เด็กจะแสดงความก้าวร้าว รุกรานออกมาเป็นคำพูดมากกว่าใช้กำลังต่อสู้กัน เด็กที่ไม่มีใครชอบมักจะไม่เรียกร้องความเอาใจใส่จากคนอื่นด้วยการหาเรื่องรังแกเพื่อน ๆ ไม่ว่าจะควยกำลังหรือคำพูด
2. การทะเลาะวิวาท เกิดขึ้นเพราะเด็กยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อน เมื่อขัดใจกันเรื่องของการเล่นจะแย่งของกัน และจะร้องไห้ ทูบตี เมื่อเด็กโตขึ้นจะรู้จักปรับตัวต่อสังคมดีขึ้น ทำให้ทะเลาะน้อยและรุนแรง

3. การยึกตัวเองเป็นศูนย์กลาง เค้กมีแนวโน้มที่จะคิด และพูดเกี่ยวกับเรื่องของตัวเอง
4. การใช้อำนาจเหนือคนอื่น โดยชอบทำตัวเป็นนาย พูดชมผู้อื่น
5. การยั่วเย้า และรังแก หรือล้อเลียน ให้ผู้อื่นโมโห หรืออับอาย
6. พฤติกรรมปฏิเสธ โดยเด็กจะแสดงคำพูด อารมณ์ และท่าทางวาจาในการปฏิเสธ ไม่ให้ความช่วยเหลือหรือยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น¹

พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ของเด็กในวัยก่อนเข้าเรียนนี้ ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ต่อสิ่งแวดล้อมที่บ้านและในโรงเรียน มีอิทธิพลต่อเด็กในวัยนี้มากขึ้น และขึ้นอยู่กับความเข้าใจในการพัฒนาการของเด็ก ความใกล้ชิด การเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกทักษะหรือลักษณะนิสัยที่ดี การแสดงตนเป็นแบบอย่าง และการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยให้กับเด็ก ซึ่งครูและพ่อแม่จะมีอิทธิพลสำคัญที่สุดต่อพฤติกรรมตามพัฒนาการของเด็กในวัยนี้

พรณี ชูทัย เจนจิต ไก่กล่าวถึงลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กวัยก่อนเข้าเรียนที่เล่น ๆ มีดังนี้

1. เด็กเริ่มมีความต้องการที่จะสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนในวัยเดียวกัน และจะมีเพื่อนเล่นเพียง 1-2 คน และเป็นเพศเดียวกัน เด็กมักจะมีสังคมที่ไม่แน่นอน สามารถเล่นกับเพื่อนส่วนใหญ่ในชั้นได้ด้วยความเต็มใจ
2. มีความต้องการที่จะเล่นกับเพื่อนในกลุ่มเด็ก ๆ และเปลี่ยนกลุ่มบ่อย ๆ การเล่นเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างเล่น แม้ว่าจะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน
3. มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย ๆ แต่เป็นช่วงระยะสั้น ๆ เด็กมักจะลืมง่าย
4. เด็กมีความต้องการที่จะแสดงออก และจะสนุกสนานกับการเล่นละคร ซึ่งเขาอาจแต่งขึ้นเอง หรือเลียนแบบรายการโทรทัศน์
5. เด็กชายและเด็กหญิงมีความสนใจคล้ายกัน และยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางเพศ

¹Elizabeth B. Hurlock, Child Development 4th ed. (New York: Mc Graw-Hill Book Co., 1964), p.380-384.

6. เด็กต้องการ เป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่และกลุ่มเพื่อน¹

2. ลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็กในวัย 4-6 ปี ซึ่งแคทเชอริน ลี³ ที่เชลล์⁴ และซาราห์ แฮมมอนค² รวมทั้งบุคคลอื่นอีกกล่าวถึง และผู้วิจัยใคร่รวบรวมไว้มีดังนี้

อายุ 4 ปี

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่

ต้องการคำแนะนำและปลอบโยนจากผู้ใหญ่

ต้องการให้ผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อตนเองอย่างมีเหตุผล

ต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่

ต้องการคำตอบที่เป็นเหตุผลจากผู้ใหญ่

ตอบสนองต่อคำแนะนำหรือคำชี้แจงของผู้ใหญ่⁴

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก

เล่นกับเพื่อน ๆ เป็นกลุ่ม ตามความสนใจในกิจกรรมและเปลี่ยนกลุ่มเล่นบ่อย

¹พรณี ชูทัย เจนจิต, "หน่วยที่ 3 การสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก" ในเอกสารการสอนชุดวิชา การพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ 1-5 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพิมพ์สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2524), หน้า 157

²Sarah Hammond Lceper Good. School For Young Children 4th ed edition Macmillan Publishing Co., Inc., 1979, pp. 1-2.

³Catherine Lee, the Growth and Development of Children แปลโดย ภรณี คุรุรัตน์ (2d ed., London Longman 1977). >

⁴Arnold Gesell and Frances L. Tlg, The Child From Five To Ten (New York : Horpes & Brothers Publichers, 1946), pp. 352.

เริ่มเลือกคบเพื่อนบางคนที่ถูกใจ
จะเล่นโดยการสมมุติ หรือใช้จินตนาการที่มีความหมายหรือมีอายุน้อยกว่า
เอาใจใส่ในความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น
มีความรู้สึก ห่วงใย หรือกังวลกับเด็กที่ได้รับความเจ็บ หรือมีอายุน้อยกว่า
ขอความช่วยเหลือเพื่อน

อายุ 5 ปี

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่

ต้องการยอมรับจากผู้ใหญ่ เลียนแบบบุคคลที่สนใจ ปฏิบัติตามคำสั่งได้
ต้องการผู้ใหญ่ที่มีเหตุผล มีความมั่นคงทางอารมณ์
ต้องการได้กำลังใจจากผู้ใหญ่ที่ยอมรับการแสดงต่าง ๆ ที่เป็นการโอ้อวดของเด็ก
ต้องการความเอาใจใส่จากผู้ใหญ่อย่างทันที
ชอบซักถาม

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก

ชอบเล่นเป็นกลุ่ม 2-3 คน เริ่มมีเพื่อนสนิท
ชอบเล่นกับเด็กในเพศเดียวกัน
ชอบเล่นบทบาทสมมุติ
ชอบเล่นเกมแข่งขันและรวมทีมกับเพื่อน ๆ ในการแข่งขัน
เล่นกับเด็กที่โตกว่าได้ ถ้าเด็กโตยอมรับกฎเกณฑ์ของเขา

อายุ 6 ปี

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่

เริ่มห่างจากผู้ใหญ่ แต่ต้องการความช่วยเหลือและเรียกร้องคำชมเชย
เชื่อฟังครูมากกว่าพ่อแม่
ต้องการความอดทนของพ่อแม่และครู
ต้องการกำลังใจในการทำงานจากผู้ใหญ่
เด็กรู้จักทำตามคำสั่ง กฎเกณฑ์จากผู้ใหญ่ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก
 เล่นกับเพื่อนรุ่นเดียวกันได้ดี ไม่แบ่งเพศ
 มักจะทะเลาะกับเพื่อน แต่ยังคงการเล่น
 ห่วงของเล่นของไซ

การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทางสังคม

การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการที่ใ้ช้มากในการศึกษาเด็กตั้งแต่อดีตและปัจจุบัน เพราะให้ประโยชน์คุ้มค่า และทำได้ไม่ยากนัก แต่จะต้องทำอย่างมีหลักเกณฑ์ ถูกวิธี และเป็นระบบแบบแผน การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกตามปกติ เป็นประจำช่วยให้อาจารย์ใหญ่ ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจเด็กได้ดียิ่งขึ้น

อารี รังสินันท์ ให้ความเห็นว่า "การสังเกต" เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ต้องการทราบ โดยเฝ้ามองจากปรากฏการณ์นั้นจริง หรือจากสภาพการณ์จริง ๆ โดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว และควรจะได้บันทึกพฤติกรรมไว้ตามที่เห็นและได้ยิน โดยไม่ใส่ความคิดเห็นส่วนตัวลงไป¹

ดร.ชวาล แพร์ตกุล ได้กล่าวถึงการสังเกตไว้ว่า การสังเกตเป็นการดูหึ่งต่อหน้าและแอบดู เครื่องมือวัดแบบนี้ไม่ต้องลงทุนหรือเตรียมอะไรให้มากมาย ใช้ได้กับเด็กทุกเพศ ทุกวัย ทุกชาติ ทุกภาษา และถูกต้องกันนานเท่าไรก็ได้²

การบันทึกพฤติกรรม

อารี รังสินันท์ กล่าวว่า การสังเกตพฤติกรรมที่ดีและมีประสิทธิภาพประการหนึ่งคือ การจดบันทึกพฤติกรรมการสังเกตทุกครั้งไว้อย่างเป็นระเบียบ และถูกต้องตามที่ไ้พึงได้เห็นมา การบันทึกพฤติกรรมการสังเกตต้องทำทันทีที่สิ้นสุดการสังเกต ต่อจากนั้นครูหรือ

¹อารี รังสินันท์, การสังเกตและการฝึกงานพฤติกรรมเด็ก (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 21

²ชวาล แพร์ตกุล, เทคนิคการวัดผล (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2509), หน้า 103.

ผู้สังเกตที่นำบันทึกการสังเกตพฤติกรรมแต่ละครั้งมาประมวลกัน เพื่อศึกษาให้เข้าใจ ชัดเจนถึงพฤติกรรมที่แท้จริงของเด็ก และจะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ และเชื่อถือได้มาช่วยเหลือ แนะนำเด็กต่อไป¹

และโคโรซี ได้กล่าวถึงการบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะต้องสังเกตเด็กอย่าง ใกล้ชิด เพียงพอที่จะไต่ถามเด็กทุก แต่จะต้องไม่เข้าไปขัดจังหวะในการเล่นของเด็ก หรือถ้าเด็กมาพูดคุยหรือถามก็ไม่ตองบอกให้เด็กรู้ เพราะเด็กจะเกิดความรู้สึกตัว ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นจริงออกมา การบันทึกอาจทำย่อ ๆ แล้วมาทำให้ละเอียดใน ภายหลัง และนำพฤติกรรมที่บันทึกได้ในช่วงเวลาต่าง ๆ มาจัดเข้าเป็นหมวดหมู่ แผนแบบเดียวกัน จะทำให้เราทราบพฤติกรรมจริงของเด็กได้²

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน

พาเทน (parten) ได้ทำการศึกษาถึงอิทธิพลของเพื่อนที่มีต่อพัฒนาการทาง บุคลิกภาพ โดยทำการตรวจสอบธรรมชาติของสังคม และการปะทะสัมพันธ์ของเด็กในสถาน เลี้ยงเด็ก 42 คน อายุระหว่าง 2-5 ปี ทำการสังเกต 20 ครั้ง ครั้งละ 1 นาที เป็น เวลา 11 เดือน พร้อมกับการจับบันทึกรายละเอียดที่ได้จากการสังเกต ผลจากการสังเกต และวิจัยได้แยกแยะการมีส่วนร่วมทางสังคมของเด็กเป็น 6 ประเภทคือ

1. พฤติกรรมนิ่งเฉย (Unoccupied Behavior) เด็กจะไม่เข้าไปเล่น กับคนอื่น แต่จะเฝ้าดูสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดรอบตัว
2. เล่นตามลำพังคนเดียว (Solitary Play) เด็กจะเล่นคนเดียว ไม่พูดกับเด็กอื่น

¹อารี รังสินันท์, การสังเกตและการฝึกงานพฤติกรรมเด็ก (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬินไทย, 2524), หน้า 42.

²Dorothy H. Cohen & Virginia Stern, Observing & Recording, The Behavior of Young Children (New York: Teacher's College 1978), pp.18-19.

3. คุณคนอื่นเล่น แต่ไม่เข้าไปมีส่วนเล่นด้วย (On-Locker Behavior)
4. ต่างคนต่างเล่น (Parelled Play) เด็กจะเล่นของตนเองร่วมกับคนอื่น แต่ไม่เล่นด้วยกัน นั่งเล่นใกล้ ๆ กัน
5. การเล่นร่วมกับผู้อื่น และแบ่งของเล่นกัน (Associated Play)
6. ร่วมเล่นกันอย่างมีระบบระเบียบ (Cooperative or Organized) เด็กจะเข้าร่วมเล่นกับเพื่อน โดยมีจุดประสงค์ร่วมกัน เช่น สร้างของเล่น มีการแบ่งงานกันทำ¹

ในปี 1976 เฮเลน หลุยส์วูด (Helen Louise wood) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างการเป็นที่ยอมรับของสังคมกับการมีอำนาจในสังคมของนักเรียนอนุบาล ตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนอนุบาลเอกชนจำนวน 25 คน เป็นชาย 15 คน และหญิง 10 คน ที่ใช้ภาษาพูดอย่างเดียวกัน และเป็นคนชั้นกลางเหมือนกัน

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ การมีอำนาจในสังคมได้จากการสังเกตพฤติกรรมเด็กแต่ละคนในช่วงที่เด็กเลือกทำกิจกรรมด้วยตนเอง รวมเวลาที่สังเกตคนละ 120 นาที พฤติกรรมการเป็นที่ยอมรับของสังคม วัดจากการสัมภาษณ์โดยใช้รูปภาพ เพื่อทำสังคมมิติ ว่าคุณภาพเด็กเป็นที่ชื่นชอบหรือไม่ ในกลุ่มเพื่อน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการมีอำนาจในสังคมที่สัมพันธ์กันกับพฤติกรรมการเป็นที่ยอมรับในสังคมคือ การเป็นผู้นำและผู้ตามในกลุ่มเพื่อน การร่วมบทบาทเล่นเลียนแบบ การแสดงออกทั้งในเชิงรักเพื่อนและเป็นศัตรูกับผู้ใหญ่ ส่วนพฤติกรรมที่ไม่มีความสัมพันธ์กันคือ การประจบผู้ใหญ่เพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับ การใช้ผู้ใหญ่ เพื่อเป็นการให้เกิดอำนาจ และการแข่งขันกับกลุ่มเพื่อน²

¹G.R. Medinnur and R.C. Johnoon, Child and Adolescent Psychology Behavior and Development (New York: John Wilry Soms, Inc., 1949), pp. 400-405.

²Helen Louise Wood, "The Relationship between Sociometric Status and Competence in Kindergarten Children," Dissertation Abstracts International 37 (February 1977): 4837-A

จากผลการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับปฐมวัย ดังที่ได้รวบรวมเสนอไว้ จะเห็นว่าเด็กระดับปฐมวัยได้พัฒนารูปแบบของพฤติกรรมทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และการมีปฏิสัมพันธ์กับครู กลุ่มเพื่อนและบุคคลต่าง ๆ ดังนั้นเด็กที่อยู่ในสถานที่ต่าง ๆ กันมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่างกัน ก็อาจมีพฤติกรรมทางสังคมต่างกันได้ คณะผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษารูปแบบของการจัดศูนย์เด็กปฐมวัยที่สังกัดหน่วยงานต่างกัน อาจจะมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก จึงเห็นสมควรศึกษาเพื่อหาข้อมูลดังกล่าว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงรูปแบบของศูนย์เด็กปฐมวัย ที่จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ต่อไป

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นความรู้ความเข้าใจพื้นฐานที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ในห้องเรียนระดับปฐมวัย การสร้างเครื่องมือ และการเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ดังจะได้อธิบายต่อไปในบทที่ 3

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย